

Ylisukupolvinen kaltoinkohtelu ja vauvaperheiden auttaminen

Jaana Wikgren

Vastaava perhetyön ohjaaja, psykoterapeutti
Kanta-Hämeen perhetyö ry/Vankilan perheosasto

ROHKEASTI AJASSA

Vauvan laiminlyönti ja kaltoinkohtelu on monella tapaa vaikea asia, koska:

- Vauva kasvaa perheensä kulttuuriin. Siitä tulee vauvan normaalia elämää.
- Vauvan kehittyvät aivot ovat erityisen herkäät, hauraat, plastiset.
- Vauvalla ei ole kykyä itse säädellä itseään ja tunteitaan.
- Vauva ei osaa puhua, hänellä ei ole sanoja, joilla kertoa kokemuksistaan.
- Kokemukset säilyvät kehon muistissa ja voivat näkyä erilaisina (usein selittämättöminä) oireina lapsuusiässä tai myöhemmin.
- Vauvaiän kaltoinkohtelun oireita ei tunnisteta
- 80% kaltoinkohdelluista vauvoista on oman vanhempansa tai huoltajansa uhreja.
  - erityisen haitallista on, jos lapsen kaltoinkohtelu ja laiminlyönti tapahtuu kiintymyssuhteessa.
- Arvioiden mukaan kaikista alle kaksivuotiaista lapsista vajaata 3 prosenttia on ravisteltu vähintään kerran.

Miksi aihe on erityisen tärkeä?

Raskaus- ja vauva-ajan kaltoinkohtelulla ja sen aiheuttamalla stressillä on pitkäaikaiset seuraukset

- Äidin raskausaikainen vaikea stressi on haitallista sikiön aivoille ja voi vaikuttaa raskauden kestoon, syntyvän vauvan kasvuun ja vauvan temperamenttiin (Finnbrain)
- Vauva-aikana koettu vaikea stressi aiheuttaa muutoksia vauvan hermo-, ruuansulatus-, verenkierto-, immuuni- ja metaboliseen järjestelmään: mm. persoonallisuushäiriöt, 2-typin diabetes, sepelvaltimotauti, verenpainetauti
- Se vaikuttaa kognitiivisiin kykyihin ja heikentää resilienssiä
- Riski päihteiden käyttöön ja itsemurhiin kasvaa

Mistä puhutaan, kun puhutaan
vauvan kaltoinkohtelusta?

“There is no such thing as a baby. There is a baby and someone.”

Donald W. Winnicott

On siis aina pidettävä
mielessä sekä vauva että
vanhempi (ja tämän
tarjoama hoiva!)

A close-up photograph of a pregnant woman's midsection. She is wearing a white, textured knit sweater with a light-colored fabric tied around her waist. Her hands, with dark purple nail polish, are gently cradling her pregnant belly. The background is dark and out of focus.

Vauva saattaa kokea
vaikeita asioita jo kohdussa,
kuten altistua haitallisille
aineille, lyönneille, äidin
kokemalle stressille,
stressihormoneille

Äidin ja/tai isän voi olla
vaikea muodostaa suhdetta
vauvaan.

Raskausaika luo pohjan
myöhemmälle elämälle.

A close-up photograph of a baby lying on its back, looking up towards the camera. A hand is holding a wooden spoon over the baby's head, partially obscuring the view. The baby is wearing a white long-sleeved shirt with pink trim. The background is a soft, out-of-focus pattern of pink and white.

Vauvan
laiminlyöntiä tai
kaltoinkohtelua on
se, että

Vauva ei saa sitä, mitä
hän tarvitsee

Maailma näyttäytyy
vauvalle
arvaamattomana

Vauvalla on turvaton olo

Vauva stressaantuu liikaa

Vauva ei saa riittävästi
ilon ja rakkauden
osoituksia

Vauvassa laiminlyönti tai kaltoinkohtelu voi näkyä:

Itkuisuutena, apeutena, ilottomuutena, katseen välttelynä, jännittyneisyytenä tai velttoutena.

Vauva voi nukkua epätavallisen paljon tai heräillä usein. Syömiseen voi liittyä vaikeuksia.

Vauva ei ehkä mukaudu syliin tai tyytyy epämukaviin asentoihin. Motoriset taidot voivat olla ikätasosta jäljessä

A woman with long blonde hair is wearing a dark green Buddha mask. She is holding a baby in a grey hoodie and orange shorts. They are standing in a grassy field with trees in the background. The text is overlaid on the right side of the image.

Vanhemmuudessa vauvan kaltoinkohtelu on tekemistä tai tekemättä jättämistä.

Se voi olla kohtaamattomuutta, epävakautta, ennakoimattomuutta, tunnekyllmyyttä, väsymystä, yhteisen ilon puutetta, ymmärtämättömyyttä, taidottomuutta, kypsyttämättömyyttä tai liiallista stressaantuneisuutta.

Se voi olla myös fyysistä väkivaltaa.

Vauvaansa kaltoinkohteleavan
vanhemman taustalla voi olla omia
vaikeita lapsuuden kokemuksia.

Ne vaikuttavat myös vanhemman
vuorovaikutukseen.

Siihen, miten perheessä
katsotaan,
kosketaan,
puhutaan,
liikutaan tai tulkitaan toisen ihmisen
eleitä ja ilmeitä.

Liiallinen stressi
vaikuttaa vauvan
vanhempaan monin
tavoin

- Kuormittaa arkea: heikentää toimintakykyä ja aiheuttaa monenlaisia oireita
- Vaikeuttaa kiintymistä vauvaan raskausaikana
- Vaikuttaa vanhemman hoivaamiskykyyn ja sensitiivisyyteen
- Vaikeuttaa imetyksen aloittamista ja jatkamista
- Heikentää vanhemman mentalisaatiokykyä
- Vaikuttaa hormonitoimintaan, etenkin oksitosiinijärjestelmään

Vanhemman on usein
vaikea ymmärtää
vauvaa tai hän saattaa
tulkita vauvan viestit
väärin

Vanhemman voi olla
vaikea säädellä omia
tai vauvan tunteita

Vauvan kaltoinkohtelua on vaikeaa ja ahdistavaa kohdata. Joskus siltä on helpompaa sulkea silmänsä.

Vanhemmuuteen liittyviä puutteita on niitäkin vaikea kohdata tai ymmärtää. Toisinaan voi tuntua helpommalta sysätä perhe jonkun toisen vastuulle.

Miten perheitä sitten voidaan auttaa?

”Humaani, huolenpidon etiikkaan nojaava palvelujärjestelmä, jossa **mennään lähelle perheiden elämää, tuetaan heidän omia voimavarojaan ja vahvistetaan läheisiä ihmissuhteita syylistämättä** perheitä heidän ongelmistaan.

Eletty ylisukupolvinen huono-osaisuus lukitsee ja kapeuttaa, ja purkajaksi tarvitaan näköalaa uudelleen avaavaa sosiaalityötä ja sosiaalipalveluita.

...tulisi antaa vanhemmille ja kasvattajille **mahdollisuus käsitellä omia lapsuudenajan väkivaltakokemuksia** niin, etteivät ne olisi enää läsnä omassa vanhemmuudessa.”

Kirsi Nousiainen, Päivi Petrelius ja Laura Yliruka (toim.)

Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa.

Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Työpaperi 20/2016 (sähköinenä)

Ylisukupolvisten ketjujen katkaisu vaatii aikaa ja ymmärrystä

- Ymmärrys: Kyseessä on monimutkainen, vaiheittainen prosessi, joka vaatii aikaa ja yleensä monta auttavaa tahoa.
- Hyvä kohtaaminen: läsnäolo, kiireettömyys, empatia
- Perhettä kohtaavilla työntekijöillä/tahoilla täytyy olla tietoa kaltoinkohtelusta ja psyykkisten traumojen vaikutuksista
- Vauvan kaltoinkohtelu on osattava tunnistaa!
- On oltava myös ymmärrystä siitä, miten traumatisoitunut lapsi tai vanhempi voi käyttäytyä tai kokea asioita
- Ei ole yhtä ainoaa oikeaa keinoa auttaa, vaan kunkin perheen kanssa on löydettävä heille oikea keino

Vauvaperheiden kanssa
tehtävässä työssä
keskeistä:

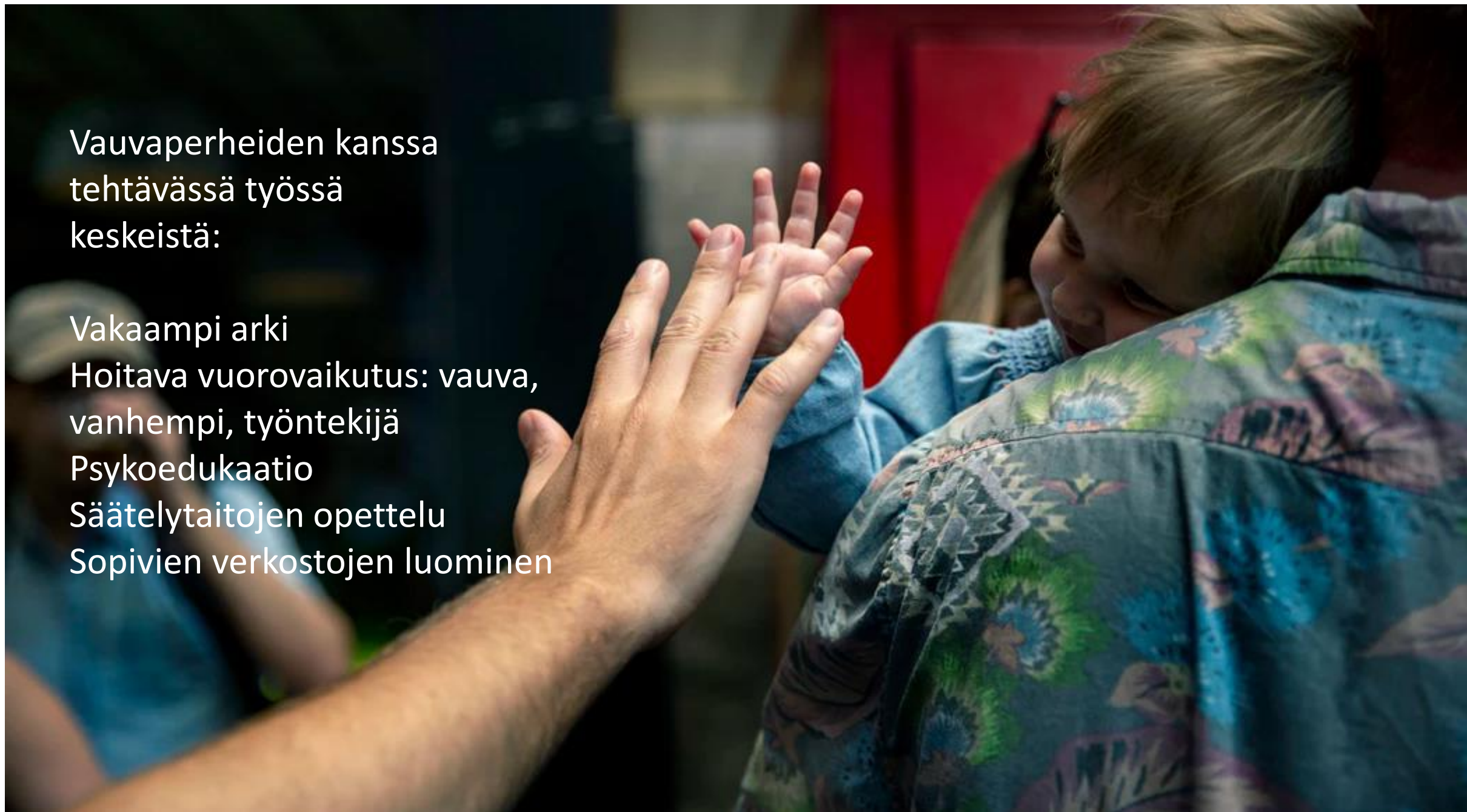
Vakaampi arki

Hoitava vuorovaikutus: vauva,
vanhempi, työntekijä

Psykoedukaatio

Säätelytaitojen opettelu

Sopivien verkostojen luominen

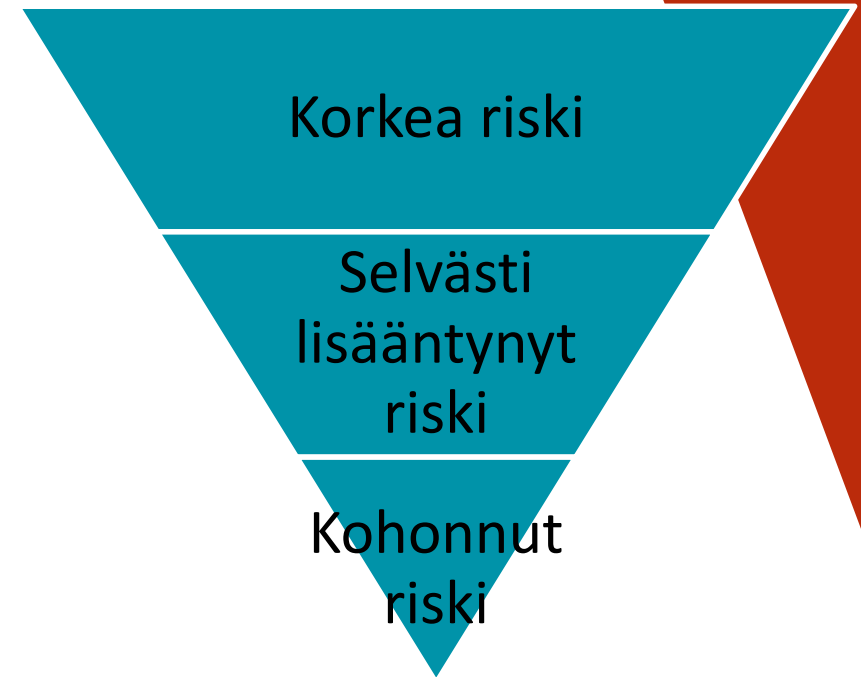

Mitä ottaa huomioon kun tukee vanhempia?

Mitä enemmän stressiä vanhemmat kokevat, sitä suurempi on riski, että heillä on vaikeuksia

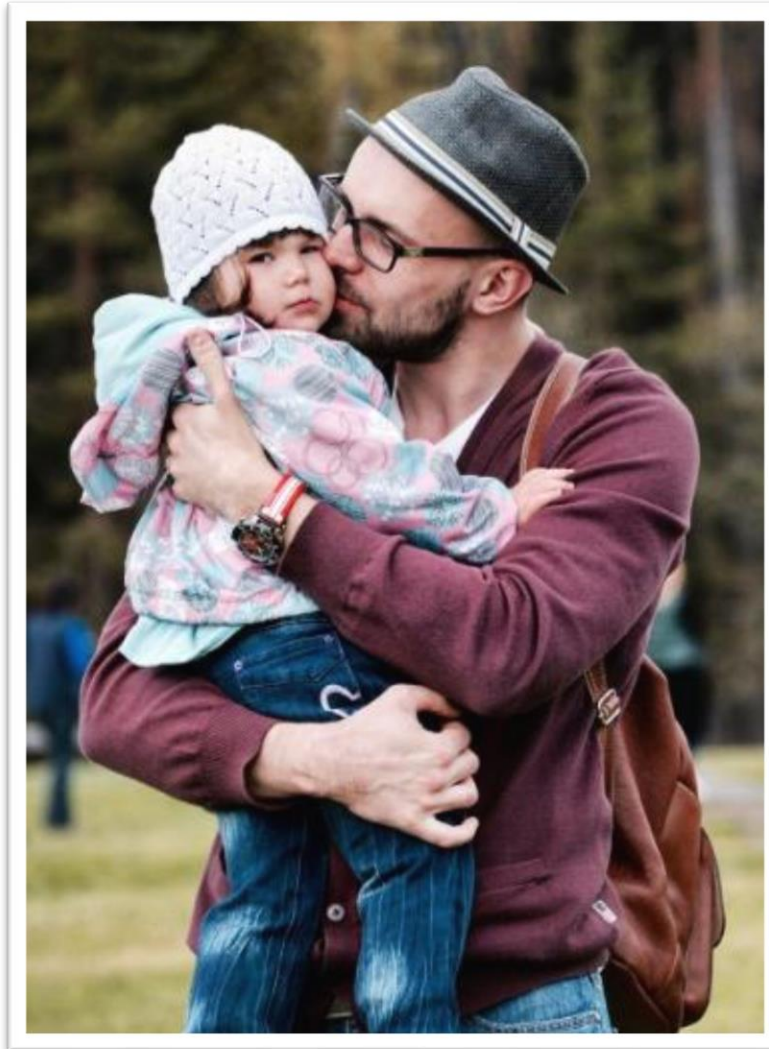
- Keskittymisessä
- Muistamisessa
- Päätöksen teossa
- Tunteiden ja käyttäytymisen hallinnassa
- Stressinhallinnassa
- Rentoutumisessa & rauhoittumisessa

Mikä rauhoittaa vauvaani, mikä minua?

- Ihokontakti, syli, silitys
- Tutut äänet, puhe, laulu, sydämen syke
- Tuttu rytmi, liike
- Aikuisen hengitys
- Tutut tuoksut ja maut, äidin tuoksu
- Äidinmaito, korvike
- Imeminen

- Kosketus, hieronta
- Tuttu ympäristö, ääni, puhe, musiikki
- Rytminen liike, liikunta
- Syvähengitys
- Keskittynyt tila
- Hyvät tuoksut, parfyymit
- Lohturuoka tai –juoma
- Imeminen: nami tai tupakka

Vanajan vankilan perheosastolla

Työntekijöille oma kansio

- Perehdytystietoa traumatietoisesta työskentelystä ja menetelmistä, ryhmä- ja yksilötyöskentelyn sisällöt ja kokemuksia työskentelystä, kehittämis ehdotuksia

Asiakkaille oma kansio – ”Kun elämä satuttaa”

- Selkokielistä tietoa: stressi, traumat, lapsen kasvu ja kehitys, kannustava kasvatusta, lapsen&naisen oikeudet, turvallisuus, selviäminen, hyvinvointi, rentoutuminen, apu ja tuki

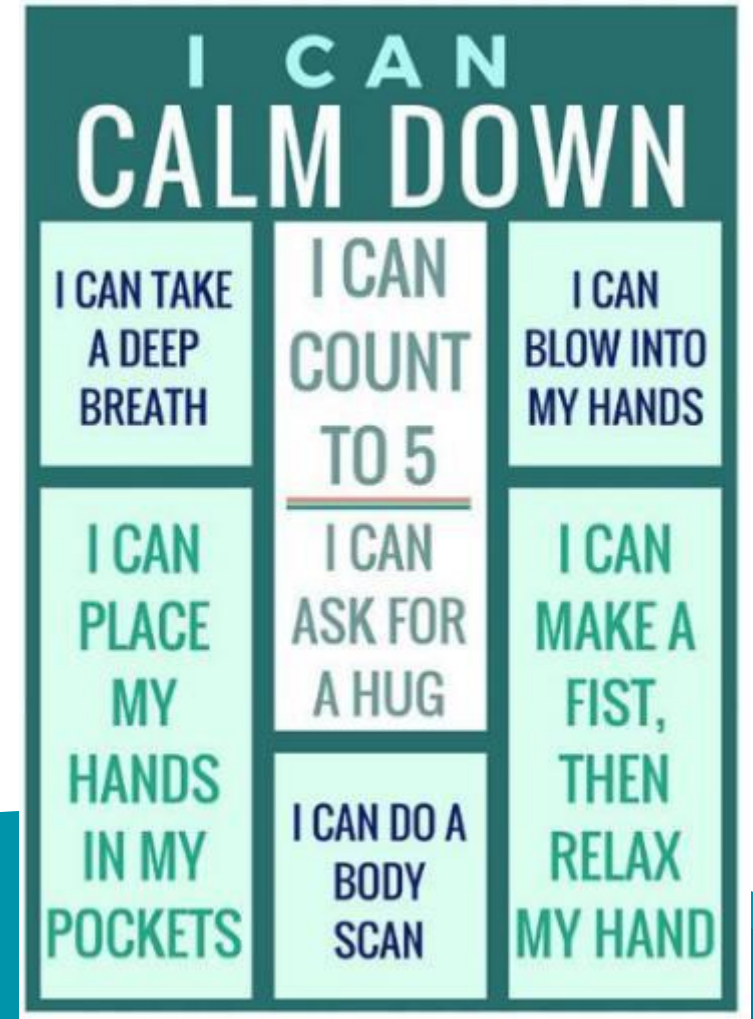
Turvallinen lapsuus –ryhmä/yksilö (5x): Stressi, traumat, oikeudet, rentoutuminen, selviytyminen

Vakautta vanhemmuuteen –ryhmä (12x)

Yksilö- ja perhekohtaisia menetelmiä ja keinoja

Monipuolisia keinoja, monia tahoja auttamassa

- Traumainformoitu ote työskentelyssä
- Vakauttava työskentely traumojen hoidossa
- Lapset puheeksi -keskustelu, neuvonpito
- Stressiympyrä
- Turva10 -kysely, turvasuunnitelma
- Kannustavan kasvatuksen nelikenttä
- Vauvan turvakortti
- Vuorovaikutusta tukevat menetelmät: Hoivaa ja leiki, Vauvasirkus, vauvahieronta, vauvatus, vauvamuskari
- Vanhemmuutta tukevat ryhmät ja yksilökeskustelut
- Selviytymisen työkalupakki
- Jatkon suunnittelu:
Ensikodit, turvakodit, perhetyö, muu avotyö, päihde- ja mielenterveystyö psykoterapia jne

Lähteet

Ellonen, N 2012: Kurin alaiset. Lasten ja aikuisten välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportti 103.

Ellonen, N et al 2015: Äidit ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Kyselytutkimuksen tulosten pohdintaa. Yhteiskuntapolitiikka:1/2015

Finnbrain -tutkimus <http://www.utu.fi/fi/yksikot/finnbrain/>

Haravuori, H et al 2016: Traumaattiset tapahtumat. Teoksessa Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Duodecim

Hietamäki, J 2018: Vanhempien huolet lapsen kohtelusta ja parisuhteesta. Teoksessa Lasten, nuorten ja aikuisten kokemuksia väkivallasta. THL. Työpaperi 28/2018.

Huttunen, M 2015: Sukupuoliero parisuhdeväkivallan yleisyydessä ja sen havaitsemisessa lasten ja nuorten näkökulmasta. Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 23 (4).

Hyvärinen, S 2017: Piiskasta jäähypenkkiin. Suomalaisten kasvatusasenteet ja kuritusväkivallan käyttö 2017, LSKL

Nousiainen, K et al 2016: Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. THL. Työpaperi 20/2016.

Salokorpi, N 2015: Ravistellun vauvan oireyhtymä: Vaikeasti tunnistettava kaltoinkohtelu. Potilaan lääkärilehti. Sähköinen julkaisu.